

Budućnost signalizma

(Prikaz temata o signalizmu u časopisu *Književnost*, godina XLVIII, broj 4/2013, Prosveta, Beograd)

Poslednji broj časopisa *Književnost* u 2013. godini bio je posvećen signalizmu, a sve to uoči obeležavanja 45 godina neprekinutog trajanja ovog neoavangardnog pokreta. Urednik broja bio je Milivoje Pavlović, a ujedno je napisao i uvodni tekst u kom je citirana, gotovo proročka misao, Miroljuba Todorovića: „Doći će novi ljudi, otkriće se nova sredstva za stvaralački rad, otvoriće se novi prostori među planetama, zvezdama i u čoveku, realne i imaginativne kosmogonije, izvorne slike bića, znaka i govora”.

Upravo ova rečenica, pored budućnosti signalizma, oslikava tekstove i njihove autore u ovom tematu o signalizmu. Dovoljno je pogledati sadržaj i uvideti raznolikost i veliku brojnost autora koji su dali svoj doprinos, ionako inovativnom, signalizmu. Pored onih koji su već dugogodišnji poštovaoci i sledbenici ovog pokreta, javljaju se i „novi ljudi”, tj. autori koji su nedavno otkrili signalizam i o njemu pisali na nov način, uočavajući nove veze. Interesantno je primetiti da se pojedini akteri ovog temata javljaju istovremeno i kao oni koji o signalizmu razmišljaju i kao oni koji pišu signalistički. To svedoči o snazi signalizma da privuče i uvuče u svoju suštinu.

Prikaz ovog temata počecemo od njegovog kraja i to će biti mali (signalistički?) iskorak izvan očekivanog (jer početak „treba” početi od početka). Nakon toga vraticeemo se na početak temata, da bismo kasnije pokušali da sublimiramo i povežemo sve tekstove.

Razlozi zbog kojih prvo pominjemo tekst Olge Latinčić „Legat signalizma u Istorijskom arhivu Beograda” su sledeći: posebno želimo da skrenemo pažnju na činjenicu da legat signalizma uopšte postoji, i to u našoj zemlji i u kulturnoj instituciji, ali i da pomenemo nešto od onoga što se u njemu čuva, a govori o veličini ovog internacionalnog

umetničkog pokreta. Postojanje legata znak je da za signalizam postoji interesovanje, ali, još bitnije, da postoji svest o njegovom značaju za, prvenstveno, našu nacionalnu književnost i kulturu, a onda i svest o njegovom doprinosu celokupnoj istoriji svetske književnosti. Legat poseduje lični fond Miroljuba Todorovića (lična i pravna dokumenta, prepiske, ilustrovani materijal, dela i rukopisna dela, razglednice, klasična pisma, štampana elektronska pošta, lične i porodične fotografije) i fond „Društva signalizma“ (osnivačka i normativna akta Društva i prepiske članova, kao i komplet časopisa *Signal*). Sada bacamo pogled na početak temata gde vidimo da su uvodne stranice ovog broja časopisa *Književnost* ispisane autorskim delom Miroljuba Todorovića, osnivačem ovog pokreta, a nakon toga slobodno se nižu teoretičari, analitičari i pisci signalističkog pokreta. Najviše pažnje ćemo posvetiti upravo njima, jer oni nastavljaju nit signalističkog bitisanja.

U tematu su prisutni autori sa svojim signalistički obojenim pesničkim i/ili proznim ostavrenjima (Ivana Maksić, Slobodan Škerović, Jelena Marićević, Ilija Bakić, Miloš Jocić, Bogislav Marković, Franko Bušić, Adrijan Sarajlija, Zvonko Sarić, Dušan Stojković, Dobrivoje Jevtić, Dobrica Kamperelić, Oliver Milijić, Zvonimir Kostić, Zoran Ilić, Darko Donevski). Mnogi od njih doprineli su tematu i prevodima, prikazima knjiga, esejima o signalizmu, njegovim piscima i njihovim književnim delima. Moguće je primetiti i povezanost (umreženost) aktera ovog temata jer međusobno upućuju jedni na druge.

Dvojica trenutno najistaknutijih mladih predstavnika signalizma (kako ih nazivaju teoretičari), Slobodan Škerović i Ilija Bakić, dali su veliki doprinos upotpunjavanju slike signalizma u ovom tematu. Škerovićna jednom mestu kazuje, možda, osnovne ideje signalizma, pa navodi da je signalizam „napor da se dekonstruiše jednostrana

percepcija estetike života”, kao i da „signalizam ne trpi i ne dozvoljava ponavljanje”. Pored tog, ovde nailazimo na tri njegova prikaza. Prvi je prikaz zbirke priča Ilije Bakića za kojeg kaže da mu je opus u velikoj meri signalistički. (Napomenimo sada da je Ilija Bakić napisao prikaz knjige eseja Slobodana Škerovića.) Drugi tekst je prikaz i analiza jedne priče Adrijana Sarajlije, koji je takođe deo temata. Poslednji Škerovićev prikaz je prikaz zbirke poezije Franka Bušića, koji je, kako kaže Škerović, učestvovao u signalističkom pokretu. Naravno, i Bušić ima svog autorskog udela u ovom tematu. Ovde istaknimo i to da je Škerović preveo jednu pesmu Džima Leftviča i dao jednu njegovu vizuelnu pesmu. Bakić je pisao o poetskom eksperimentu (svojestvenom signalizmu) u prikazu knjige Olivera Milijića, koji je, pogađate, deo ovog zbornika.

Jelena Marićević i Miloš Jocić primećeni su kao mladi istraživači koji su otkrili signalizam i o njemu pišu iz nove perspektive. Jelena Marićević u eseju „Svilen gajtan: primer eksperimentalnog prevođenja vizuelne poezije” piše o stvaranju novih žanrova kao o doprinosu signalizma, ali i o preispitivanju mogućnosti signalističke vizuelne poezije. Na kraju, uspešno, daje svoj „prevod” vizuelne pesme japanskog umetnika Keičija Nakamure i tako pokazuje da za signalističke vidove izražavanja ne postoje granice, da se sve pretače iz jednog oblika u drugi, i tako daje čitaocima širinu i veliki izbor asocijacija. Na Jelenu Marićević upućuje nas Dobrica Kamperelić u eseju „Planetarna laboratorija umetnosti (Fejsbuk, fluksis i signalizam)”. Naime, Kamperelić pominje časopis *Međutim* gde je pročitao tekst „Fejsbuk signalizam”. Oba teksta uvode Fejsbuk kao novi način iskazivanja signalističkih tendencija, ali i pokazuju da je signalizam svojevrsna anticipacija Fejsbuka. Jocić nas upoznaje sa svojom tviter-prozom, pa otkrivamo novi vid signalističkog žanra, koji potvrđuje tezu o signalističkoj vitalnosti. Pisao je i o svom prezimenjaku Ljubiši, kao o nadrealističkom, ali i signalističkom piscu, a napisao je i prikaz

romana Slobodana Škerovića.

Ovaj broj *Književnosti* obiluje vizuelnim pesmama, što je još jedna njegova dimenzija. Dakle, nakon čitanja književnih dela i teorijskih tekstova, eseja i prikaza, ostavljeni su nam prostor i vreme da književni časopis pročitamo i na još jedan način: tumačeći vizuelne pesme. Eto još jednog dokaza da je signalizam pun neočekivanih elemenata i obrta, stalnih inovacija i pomeranja granica.